

Duurzame vrijbuiters

Tekst: Joran Bal
Fotografie: Bram Bokkers

De steeds verder oprukkende modernisering en efficiëntie in de visserijsector put de zeeën uit. Dat het ook anders kan, bewijzen Jan Geertsema en Barbara Rodenburg met hun duurzame visserscollectief de Goede Vissers. Zij vissen in de Waddenzee op ambachtelijke wijze op harder en zeebaars. Visionair ging begin oktober twee dagen aan boord van de TS31 Internos voor een reportage.

“Let maar niet op de rommel aan boord. Het is de laatste week dat we gaan vissen en zowel de boot als wij zijn nodig aan de adempauze van het winterseizoen toe.” Zo heeft Jan Geertsema (39) last van de peesaanhechting bij zijn linkerschouder en moet de pomp die aan boord van de TS31 Internos voor stromend water zorgt worden gerepareerd. Daarbij komt nog dat de vaste matroos een weekje vrij en de leerling matroos ziek is. “Dit betekent dat het deze twee dagen voor jullie niet alleen een beetje behelpen, maar ook af en toe meehelpen wordt”, zegt Geertsema lachend als we in de haven van Den Oever aanmonstern op het eenvoudig en met een alternatief tintje ingerichte schip.

Seizoenswerk op het wad

De Noord-Hollandse vissersplaats is in het seizoen, dat van half april tot en met half oktober loopt, de thuishaven van de TS31. Praktisch betekent dit vooral dat een deel van de gevangen, verwerkte en op ijs gezette vis bij de visafslag ter plaatse wordt aangeboden en geveild. “Deze rijnaak is in feite ons thuis”, aldus Barbara Rodenburg (40). “Hier wonen we gedurende het seizoen de hele week, met uitzondering van de weekenden. Dan staan we op markten in Utrecht (vrijdag) en Amsterdam (zaterdag) onze vis en die van collega Goede Vissers te verkopen – wildgevangen vis met het MSC-label, het Waddengoud keurmerk of afkomstig van vissers zonder officieel keurmerk die wel duurzaam vissen.”

Na zes intensieve maanden waarin er elke dag van de week wordt gewerkt, komt het vissersechtpaar in de ADM-werf te Amsterdam, een gekraakte culturele vrijhaven in het Westelijk Havengebied, tot rust. “Naast de vaste marktdagen – waar we onze voorraad ingevroren, maar elke week versgerookte, vis verkopen – steken we onze tijd dan in het oplappen en -knappen van de boot voor het nieuwe seizoen.”

Weer, wind en getij

Voorzien van kisten met vers ijs, een aantal 25-liter tanks vol benzine en tassen gevuld met boodschappen varen we de Waddenzee op. Uit de grofweg duizend plekken waarvan Geertsema weet dat er vis kan worden verwacht, heeft hij er een gekozen waar hij nu kansen ziet. “In principe kan er 24 uur per dag – bij laag, half en hoog tij – worden gevestigd, maar het weer, de wind en het getij bepalen op welke plek we onze netten uitzetten. Daarbij moet je ook de stekken weten waar je kunt vissen, want 99% van de Waddenzee is niet bevisbaar vanwege de oester- en mosselbanken, zeewier en sterke getijdenstromen.”

Om de komst van het hoog water voor te zijn heeft Barbara het stuurwiel ter hand genomen en is Jan aan dek drukdoende om de netten wier-, krab- en oestervrij te maken. “Op de plek waar we gaan vissen wil ik een uur voor laag water de netten in het water hebben staan. Dan kunnen we de vis gemakkelijk het net in jagen. Zodra de vloed is gaan lopen, lukt dat niet meer.”

Speuren naar vis

Bij de stek aangekomen wordt de TS31 geankerend, gaan de waadpakken en olieassen aan en wordt de langs zij liggende Zodiac losgekoppeld van het moederschip. Terwijl we via de stroomgeulen naast het droogvallende wad de zee doorkruisen, speuren Jan en Barbara het wateroppervlak af naar signalen van vis. Op een gegeven ogenblik geeft Geertsema aan iets te hebben gezien tussen de rollende golven. “Dat was waarschijnlijk een harder. Zeebaars is veel aquadynamischer en merk je bijna niet op. Voordat je dit kunstje dat zo kenmerkend is voor deze visserij een beetje onder de knie hebt, moet je eerst minimaal vijf jaar in de leer bij een ervaren visser”, verklaart hij het feit dat de verslaggever en fotograaf niets zagen.

Nu er vis is gesignaleerd, stapt Jan het wad op om daar verder te speuren. Na een paar minuten door het ondiepe water te hebben gelopen, steekt hij een vinger in de lucht. Het teken dat er één vis rondzwemt. Als vervolgens ook zijn andere arm omhoog gaat, heeft hij meer vis gezien – of zegt zijn intuïtie hem dat er meer vis moet zitten. “Dat is voor mij het teken om voorzichtig de netten uit te varen”, legt Rodenburg uit. “Dit doe ik nu in een u-vorm, waarna we zigzaggend door het ondiepe water lopen om de vis vanaf de open kant richting het net te jagen. Dit halen we daarna direct binnen, zodat er niet onnodig vogels in sneuvelen en we de vis vers en onbeschadigd uit het net kunnen halen.”

Door de mazen van het net

Hoewel we bij het opjagen van de vis een paar exemplaren voor onze voeten zien wegschieten, blijft het net tijdens het

binnentrekken angstvallig lang leeg – krabben en Japanse oesters, die allebei hartgrondig worden vervloekt, uitgezonderd. “De vis die jullie hebben zien vluchten is waarschijnlijk door de mazen van het net geglipt”, zegt Geertsema terwijl hij in een straf tempo het restant van het nog uitstaande net de boot in trekt. “Ons staand want heeft grote mazen van 110 mm, zodat we alleen vissen van de boven de kilo vangen. Door de kleine en ondermaatse vis te ontzien, heeft onze visserij een duurzaam karakter.” Uiteindelijk belanden er twee botjes en een harder in de boot. De botjes zijn voor de markt in Amsterdam – waar ze vooral populair zijn bij oude omatjes die deze vissoort nog als lekkernij van vroeger kennen – de harder mag na van een Floy-tag te zijn voorzien weer zwemmen.

De vissers van de TS31 werken, net als vier andere beroepsvissers langs de kust, vrijwillig mee aan een experiment van IMARES waarbij harder en zeebaars worden gemerkt en aan de hand van terugvangsten kennis over onder meer de verspreiding en migratie van deze twee vissoorten wordt verzameld. Geertsema: “Zelf zien we de laatste jaren dat we minder harder en meer zeebaars vangen. Daarbij is het opmerkelijk dat de lengteopbouw van de harder niet is afgenomen, en we dus ook nog altijd grote exemplaren vangen, maar dat we verhoudingsgewijs wel steeds minder grote zeebaarzen zien. Daarom is het goed dat dit onderzoek plaatsvindt.”

Beroep versus sport

Als aan boord van het moederschip de waadpakken te drogen hangen, de zelfgebouwde kachel (geschikt voor groot afvalhout!) is aangemaakt en op tafel een eenvoudige doch voedzame maaltijd van brood, kazen, ham, lamsburger – alles biologisch – en gerookte harder staat, laten Jan en Barbara weten bij het in kaart brengen van de populaties harder en zeebaars een belangrijke rol te zien weggelegd voor sportvissers. “Die kunnen een belangrijke bijdrage leveren door aan de hengel gevangen vissen met een Floy-tag te melden bij IMARES.” Een opmerkelijke uitspraak gezien de over het algemeen moeizame relatie tussen sportvissers en staand want vissers.

Rodenburg: “Afgezien van een clubje beroepshengelaars op de pier van Den Helder, hebben wij vooral leuke contacten met sportvissers. We geven ze weleens een lift met de rubberboot en wisselen informatie uit. En als er bij een plek waar wij willen gaan vissen een hengelaar staat, dan zoeken we een ander plekje in de buurt op om onze netten uit te zetten. De Waddenzee is groot genoeg en wij hebben negentig kilometer kuststrook waar we kunnen vissen. Maar toch is Jan door sportvissers bedreigd en met lood bekogeld.”

Deze ‘rotte appels’ zouden volgens hem keihard moeten worden aangepakt. Evenals staand want vissers die er een potje van maken. “Ik baal net zo hard van collega’s die onverantwoord omgaan met hun netten en van ‘free riders’ die misbruik maken van het feit dat zij niet aan regelgeving zijn gebonden, als van beroepshengelaars die zich misdragen. Al die negatieve energie in het gedoe met de hengelsport zou

1

2

3

4

5

1) Er wordt niet lukraak gevist, maar eerst gespeurd naar tekenen van vis. 2) Zodra de indruk bestaat dat er voldoende vis zit, worden de netten uitgezet. 3) Waarna het hele zaakje even later met de hand wordt binnengehaald. 4) De vis wordt vervolgens direct en vrijwel onbeschadigd uit de netten gehaald. 5) Deze harder wordt in het kader van IMARES-onderzoek voorzien van een Floy-tag.

ik liever positief gebruiken om bijvoorbeeld samen bestands- onderzoek te doen of door middel van de aanleg van schel- penbanken aan biotoopverbetering te werken.”

Shifting baseline

Schelpen genoeg zou je denken, getuige de talrijke oesters in de netten en de krakende geluiden wanneer de schroef van de buitenboordmotor zich op het Wad door weer een rif heen ploegt. “Dat is de Japanse oester, die vormt een ware plaag in de Waddenzee”, zegt Rodenburg. “En niet alleen omdat wij hierdoor per seizoen tig waadpakken verslijten of er soms de rubberboot op lek varen.” Deze exoot heeft de plek van de door ziektes en overbevissing uitgestorven platte oester ingenomen en plant zich zo snel voort dat hij met mosselen en kokkels om voedsel en ruimte concurreert. “Daarbij is zijn schelp zo hard dat vogels deze nauwelijks met hun snavel open kunnen krijgen, met snavelbreuk als bijkomend risico. De biodiversiteit op en rondom deze oestersoort is waarschijnlijk ook anders in vergelijking met die van de platte oester die hier oorspronkelijk voorkwam.”

De herintroductie van die laatste soort kan volgens Geertsema een oppepper betekenen voor de sterk verschaalde Waddenzee. “Sinds de eutrofiëring is gestopt, is de zee steeds

leger geworden – de visserijinspanning is niet aangepast aan het afgenomen voedselaanbod. Dit is een geleidelijke verandering waarvan de mens vaak niet goed doordrongen is. Je bent namelijk gewend om de situatie wat betreft de natuurlijke rijkdom van je omgeving te vergelijken met die van toen je kind was. Met iedere nieuwe generatie schuift dit besef steeds weer een stukje verder op; de zogenaamde shifting baseline. Op een gegeven moment weten we niet meer beter dan dat de Japanse oester in de Waddenzee thuishoort.”

Ambachtelijk en duurzaam

Omgekeerd is het niet (meer) algemeen bekend dat de vistechniek waar Geertsema en Rodenburg zich van bedienen – ‘al zijn de wilgentenen tegenwoordig vervangen door netten’ – van oudsher in de Waddenzee wordt beoefend. Rodenburg: “We worden wel eens meewarig bekeken vanwege onze ambachtelijke, arbeidsintensieve en relatief moeilijke manier van vissen, maar deze visserijvorm is oeroud en hoort traditioneel bij het Wad.” Dat deze vistechniek de zee niet uitput, sluit perfect aan bij de verantwoordelijkheid die de Goede Vissers voelen ten opzichte van de zee en de vis. “Bovendien is het oerdom om de kip met de gouden eieren te slachten in de vorm van overbevissing en bijvangst.” Toch zijn dit twee verschijnse-

De opgeschoonde netten worden visklaar in de rubberboot gelegd.

len die nog altijd voorkomen in visserskringen. “Het beleid en de regelgeving stimuleren vissers niet om verantwoord bezig te zijn”, zegt Geertsema. “Degenen die vlak voordat de overheid ingrijpt het hardst doorvissen op een bedreigd bestand, worden daar steevast voor beloond. Wie klein is gebleven, vroegtijdig is omgeschakeld of de kleine vis laat zwemmen wordt daarvoor gestraft. Die krijgt in de toekomst minder of zelfs geen quotum meer en wordt nauwelijks of niet financieel gecompenseerd. Kiezen voor de toekomst van de zee gaat ten koste van je inkomen en de toekomstmogelijkheden van je bedrijf – dan moet je wel heel erg idealistisch zijn om duurzaam te vissen.” De lage onkosten – ‘we wonen aan boord, hebben geen kinderen en draaien het bedrijf gezamenlijk’ – zorgen ervoor dat Geertsema en Rodenburg relatief weinig vis nodig hebben om op duurzame wijze toch het hoofd boven water te kunnen houden. “Collega’s met een grote en moderne boot die is gefinancierd met een lening bij de bank, zijn bij lage prijzen echter gedwongen meer te vangen om maar af te kunnen lossen.”

Laatste loodjes

De reden dat er na een kort hazenslaapje ’s avonds laat alweer een nieuwe visronde gepland staat, is dat de streef-

Goede vissers

Dit is de naam van het visserscollectief dat Jan Geertsema en Barbara Rodenburg zijn gestart om een gezonde visserij in een gezonde zee te realiseren. Dit doen ze door slimmer te vissen: er worden alleen grote volwassen vissen gevangen en er wordt zo weinig mogelijk schade toegebracht aan bodem, zeemilieu, vogels en zeezoogdieren. De visser maakt het verschil met het kiezen van zijn vismethode, maaswijdte, vistijden, vislocaties, treksnelheid, etc. Geertsema: “Vroeger werden we in de haven met de nek aangekeken en gezien als milieufreaks. Tegenwoordig vragen collega’s die ook de omslag naar duurzaam willen maken ons om advies.” Inmiddels hebben zich ook diverse andere vissers bij het Goede Vissers collectief aangesloten.

Transparante ketens

Zorgvuldiger vissen betekent lagere kosten, maar ook minder vangst. Per jaar vangen Geertsema en Rodenburg 11 ton harder en 7 ton zeebaars. Om ervoor te zorgen dat dit type visserij niet alleen ecologisch maar ook economisch duurzaam is, is het belangrijk dat de consument precies weet wat hij eet – zodat die de markt kan stimuleren zorgvuldig te vissen. Daarom wil Goede vissers korte transparante handelsketens ontwikkelen, van het net tot op het bord. “Sommige mensen lijken echter iets te hebben tegen transparantie in de visketen”, verzucht Rodenburg verwijzend naar tegenwerking van vishandelaren die het liefst alle vis van verschillende bedrijven en uit verschillende gebieden op één hoop gooien. “Gelukkig hebben we een goede binnenlandse markt opgebouwd van restaurants in het hogere marktsegment die voor topkwaliteit kiezen, zodat we niet volledig van de afslag afhankelijk zijn.”

Meer informatie is te vinden op: www.goedevissers.nl

In het holst van de nacht worden de netten in de buurt van Texel uitgevaren.

'Vissen om op zee te kunnen zijn'

"Vissen geeft ons een reden om op de Waddenzee te kunnen zijn", zegt Jan Geertsema. "Als ik voor mijn brood onderzoek zou kunnen doen op zee, teken ik daar direct voor." Jan Geertsema en Barbara Rodenburg zijn geen typische vissers. Dit geldt zowel voor de manier waarop zij vissen als hun intrede in visserskringen. Zij zijn niet zoals vaak te doen gebruikelijk afkomstig uit eeuwenoude visserijgeslachten, maar als het ware de visserij ingerold. Geertsema: "Om mijn studie milieukunde te kunnen bekostigen, ben ik in de zomermaanden aangemonsterd op een vissersschip. Het was de bedoeling dit een paar weken te doen en vervolgens de draad van mijn studie weer op te pakken, maar toen werd ik verliefd op de Waddenzee en peinsde er niet meer over om weer te gaan studeren. Om het vak in de vingers te krijgen ben ik in de leer gegaan bij een traditionele staand wantvisser en inmiddels ben ik nu alweer zestien jaar visser." "Na een studie bosbouw en baan als beleidsmedewerker bij een collectief van agrarische natuurverenigingen, kwam ik op een gegeven ogenblik Jan tegen in de kroeg", zegt Rodenburg. "Ik ben niet alleen aan hem verknocht geraakt, maar ook aan het leven als visser. Na in het begin nog parttime op kantoor te hebben gewerkt naast het vissen, ben ik enkele jaren geleden fulltime visser geworden."

Bijvangst bruinvis

De gehavende bruinvissen die bij tijd en wijle aanspoelen op de Nederlandse stranden, kunnen volgens Barbara Rodenburg niet op het conto van de Nederlandse staand wantvissers worden geschreven. "Bij de visserij met staand want dicht onder de kust vormt bruinvis geen bijvangst – in al die jaren hebben wij dat in ieder geval nog nooit meegemaakt. Het komt daarentegen wel voor bij de staand wantvisserij op kabeljauw op diepere plaatsen, maar die wordt in Nederland nog maar zelden uitgeoefend." Haar vermoeden is dat de bruinvissen op een andere manier aan hun trieste einde komen. "De verwondingen zijn volgens mij niet veroorzaakt doordat ze met messen uit netten zijn losgesneden. Gezien de rare, haast maniakale manier waarop de aangespoelde dieren zijn verminkt, denk ik dat hier een mechanische oorzaak aan ten grondslag ligt. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat ze in de pompen van bijvoorbeeld zandzuigers of zandspieringvissers terecht zijn gekomen."

Jan Geertsema dirigeert de rijnaak 's avonds naar een nieuwe vislocatie op de Waddenzee.

vangst harder voor de laatste week vissen moet worden gehaald. Dit om voldoende voorraad aan te leggen die in de wintermaanden wordt gerookt en op de markt verkocht. "Zodra die binnen is, zit het seizoen erop", zegt Geertsema resoluut. "De prijs van harder is onlangs gedaald van 5,30 euro naar 2,09 euro de kilo. Voor die belachelijk lage prijs gun ik de vis liever zijn vrijheid, dan deze voor een dergelijk schijntje op de afslag te verkopen."

In plaats van harder zijn het die nacht echter voornamelijk zeebaarzen die bij het schijnsel van de hoofdlampen uit het net kunnen worden geplukt. Tussen de vissen, het zeewier en de oesters vallen ook de diverse gaten in een aantal netten op. "Die zijn aan reparatie toe, maar dat doen we wel als het seizoen na deze week voorbij is. Daar heb ik nu geen zin in, noch de fut meer voor", verzucht Geertsema onder het hardhandig verwijderen van oesters en slagen (een soort kinken) uit de netten – waardoor er weer nieuwe gaten bijkomen. Met een knipoog: "Dat zijn weer extra kansen voor de vis om te ontsnappen, zodat we nog duurzamer vissen." **V**